

Quomodo autem hoc sit, sic potest ostendi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario et non necessario, est solum quod habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiae, sicut dicitur de genere. Utrumque autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet aequivoce; quia necessarium habet possibilitatem semper actui coniunctam, aliud vero distantem ab actu: ideo utrumque dicitur contingens. Hoc autem necessarium, duas habet species. Una est contingens natum, quod quidem habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliquando impeditur, est non necessarium, sicut canescere in senectute. Alia est contingens infinitum, idest indeterminatum, vel incertum, sive ad utrumlibet. Dicitur autem sic, quia nullam causam habet quare magis se habeat ad unam partem quam ad aliam, sicut habet contingens naturae: aequaliter¹ enim potest esse et non esse. Et de isto dicit Aristoteles in libro Periherm. quod non sequitur ad necessarium.

Al. qualiter.

OPUSCULUM III.

DE DEMONSTRATIONE

(EUPH. ROM. XXXVIII.)

Ad habendum cognitionem de demonstratione, sciendum quod demonstratio est syllogismus ex veris, primis et immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis: et haec est demonstratio potissima: aut ex talibus quae per aliqua vera et prima principium suae cognitionis sumpserunt: et haec est demonstratio non potissima. Unde sciendum est, quod tria exiguntur ad demonstrationem: scilicet subiectum, passio et dignitas. Subiectum est de quo praedicatur passio. Passio autem est accidens per se convertibile cum subiecto de quo praedicatur. Est ergo demonstratio potissima, quando praedicatur passio de subiecto universali per medium, quod est definitio dicens quid et propter quid. Subiectum autem universale passionis alicujus est quod est convertibile cum sua passione, et quod habet causam intra se suae passionis; unde triangulus est subiectum universale hujus passionis, quae est habere tres angulos: quod est convertibile cum sua passione, quia quidquid est triangulus, habet tres angulos etc., et e converso: et triangulus in eo quod triangulus est, habet tres angulos. Subiectum particulare est, quod non est convertibile cum illa passione, et non habet causam intra se suae passionis, ut isosceles; quia non quidquid habet angulos tres, est isosceles quia isosceles in eo quod isosceles, non habet tres angulos, sed in eo quod triangulus. Definitio vero dicens quid, est definitio data per essentialia, et est definitio subiecti, "ut triangulus est figura plana tribus lineis contenta." Definitio vero propter quid, est definitio data per causam, et quae est definitio passionis, quia definitio passionis dicit causam inhaerentiae passionis in subiecto, per quod subiectum passio habet esse: verbi gratia, habere tres angulos aequales duobus rectis est habere angulum extrinsecum aequalem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis: et propter hoc passio inest triangulo per suam definitionem. Si autem quaeratur propter quid habet triangulus etc.: responderetur quod habet angulum extrinsecum aequalem duobus rectis sibi oppositis. Et dico quod definitio dicens quid et propter quid, quae scilicet est ex oppositis, ita¹ ex definitione subiecti et passionis, est medium

---

¹ Forte idest.

in potissima demonstratione, propter quam praedicatur passio propria de subjecto generali et adaequate: verbi gratia: omnis figura plana tribus lineis contenta, habens angulum extrinsecum aequalem duobus intrinsecis sibi oppositis, habet tres angulos etc. In propositione majori cadit secundus modus dicendi per se, qui est quando definitum praedicatur de definitione. Sed omnis figura plana tribus lineis contenta habet angulum extrinsecum aequalem duobus intrinsecis sibi oppositis. In hac minori cadit primus modus, qui est quando definitio vel pars definitionis praedicatur de subjecto, qui est cum reduplicatione causae: ut luna propter interpositionem terrae deficit; et interemptus propter interemptionem interiit. Aliud exemplum est de potissima demonstratione. Omne corpus naturale illuminatum a sole, privatum luce a terrae objecto deficit. Luna est hujusmodi. Ergo luna deficit. Et probatur passio per definitionem dicentem quid et propter quid. Demonstratio vero non potissima fit multipliciter: scilicet, quando praedicatur passio de subjecto particulari per medium quod est subjectum illius passionis; quia scilicet subjectum est causa proxima passionis in subjecto particulari, ut si probatur habere tres de isoscele per triangulum: scilicet, Omnis triangulus habet tres: isosceles est triangulus: Ergo isosceles habet tres. Unde iste syllogismus potest esse sophisticus, vel dialecticus, vel demonstratio particularis. Syllogismus enim sophisticus est, si probetur de subjecto particulari tanquam de subjecto generali et convertibili, propter identitatem quam habet isosceles cum triangulo: quando enim propter identitatem in parte subjecti cum praedicato movetur ad credendum quicquid dicatur de uno et de altero, est fallacia accidentis. Syllogismus dialecticus est prout probatur passio de illo, ut de isoscele, ut de subjecto particulari per triangulum, in quantum est commune praedicabile quoddam de pluribus: manifestum est enim quod in syllogismo dialectico est commune praedicabile de pluribus. Item demonstratio particularis est, quando passio de isoscele ut de subjecto particulari per triangulum, secundum quod est causa proxima passionis in subjecto particulari: triangulus enim est causa proxima quare isosceles habet angulos tres: non enim isosceles in eo quod isosceles, habet tres, sed in eo quod triangulus. Aut demonstratio non potissima fit aliter: scilicet quando probatur effectus per causam remotam, vel quando probatur causa per effectum; ut si probetur habere tres de isoscele non per triangulum qui est causa proxima et immediata isoscelis, ut dictum est, sed per figuram planam etc. quae est definitio trianguli et suae passionis, dicens quid et propter quid, quod est causa proxima respectu subjecti generalis, et causa remota respectu subjecti

particularis. Item aliter fit demonstratio non potissima, quando probatur causa per effectum, ut si de planeta probetur prope esse per non scintillare, hoc modo: omne corpus luminosum non scintillans est prope positum visui. Sed planeta est hujusmodi. Ergo prope ponitur nobis. Hic enim demonstratur causa per effectum, quia prope positum est causa ejus quod est non scintillare, et non e converso: non enim quia planeta non scintillat, est prope positus, sed quia prope positus non scintillat. Si vero per corpus luminosum demonstraretur non scintillare, demonstrabitur effectus per causam. Simile est si probetur de luna quod sit circularis, quia augetur circulariter, hoc modo: Omne corpus luminosum vel aptum illuminari in quo lumen augetur circulariter est circularis: luna augetur circulariter, ideo est circularis.¹ Sed quia circularis et sphaerica est luna, ideo lumen circulariter augetur: et sic patet quod diximus.

¹ Videtur supplendum: Non enim quia luna augetur circulariter, ideo est circularis, sed etc.